

Umetna inteligenca: deset temeljnih vprašanj

Pred časom je Tik Tok postal viralen s filtrom, imenovanim »Umetna inteligenca«. Številne uporabnike je po tem, ko so naložili svojo sliko, navdušilo dejstvo, da se je zajeta slika spremenila v novo, idealizirano in skoraj popolno karikaturno podobo upodobitve v animiranem slogu.

Po drugi strani pa nova platforma Chat GPT še naprej napreduje. Z najnovejšo posodobitvijo Chat GPT 4, izboljšano različico OpenAI, je mogoče razumeti in ustvarjati besedilo, zvok in slike, izboljšati interakcijo z uporabniki in avtomatizirati naloge. Postaja skoraj virtualni pomočnik na ravni strokovnjaka, saj vključuje možnost pripenjanja digitalnih dokumentov in neposrednega dela z njimi.

Zdi se, da nismo tako daleč od tega, kar smo videli v nekaterih filmih Stevena Spielberga, kjer so stroji opravljali številne naloge namesto nas. Resnica je, da digitalna tehnologija hitro napreduje in da inovacije ne zamujajo.

Zdi se nam samoumevno, da poznamo vse vidike digitalnega sveta. Toda vrzel, ki jo ustvarjajo starost, digitalna nepismenost, pomanjkanje dostopa do interneta, odpor do sprememb, revščina in drugi dejavniki, je prav tako očitna. Zato moramo kot komunikatorji prvi vzgajati in obveščati o novostih, odkritjih in razvoju v velikem svetu komunikacij in tehnologije. Zato delimo teh deset vprašanj, ki nam pomagajo osvetliti trenutne dogodke in ugotoviti, kakšno je naše stališče do umetne inteligence (UI).

1. Kaj je umetna inteligenca?

UI je veja računalništva, ki omogoča programiranje ter oblikovanje strojne in programske opreme tako, da strojem podelimo tipično človeške funkcionalne značilnosti, s čimer poskušamo ustvariti neke vrste inteligenco, ki temelji na Gardnerjevi teoriji mnogoterih inteligentnosti: logično-matematična, jezikovna, prostorska, glasbena, kinestetična in telesna, intrapersonalna, medosebna in naturalistična.

2. Kako deluje umetna inteligenca?

Sistemi umetne inteligence so razviti na osnovnem načelu algoritmov (zaporedje korakov, ki določajo operacijo na podatkih za pridobitev rezultatov). V tem smislu sistemi umetne inteligence ne izvajajo izračunov le na abstraktnih podatkih, temveč tudi na organiziranih podatkih, pri čemer opravljajo primerjave in izbirajo trende.

3. Kateri so viri informacij umetne inteligence?

UI deluje s podatki, ki jih posredujejo ljudje. Podatke pretvori v osnovna številska zaporedja. Ta zaporedja se interpretirajo in omogočajo primerjave. Pri tem posredujejo različni algoritmi, ki na koncu predstavijo izbiro, ki je bila opravljena na podlagi vseh predloženih informacij. S temi informacijami se sistemi napajajo in izboljšujejo svoje izbire in rezultate.

4. Ali lahko rečemo, da je umetna inteligenca prava inteligenca?

Najprej lahko rečemo, da umetna inteligenca ni niti človeška niti živalska zavest. V tem smislu ne govorimo o inteligenci kot o sposobnosti razmišljanja in zavesti. Rečemo lahko le, da gre za sistem, ki predstavlja rezultate na podlagi ogromne količine izračunov in primerjalnih izbir iz številčnih podatkov.

5. Ali je umetna inteligenca računalnik, ki se pogovarja z nami?

Sistemi umetne inteligence niso računalniki, temveč sistemi, ki jih podpirajo digitalni ali fizični strežniki, strogo gledano pa niso »računalnik«. Jasno lahko rečemo, da so programska oprema, zasnovana za simuliranje pogovorov in hitro odzivanje. Simulacija je zelo podrobna, zato so odgovori zelo hitri, natančni in jasni.

6. Ali je umetna inteligenca koristna?

Jasno je, da ima vsak tehnološki in digitalni razvoj svoje prednosti. Etično vprašanje kaže, da tehnologija sama po sebi nima negativnega namena, kar pa ne izključuje možnosti, da jo lahko uporabljamo v zasebno korist, ne da bi upoštevali druge. Posledično lahko umetna inteligenca prispeva k izboljšanju človeških zmogljivosti in napredku, vendar ima lahko pomanjkanje meril solidarnosti za nekatere negativne posledice.

7. Kakšni so etični izzivi pri uporabi umetne inteligence?

Tehnološki razvoj umetne inteligence vpliva tudi na človekovo delovanje. Trenutno morajo organi obravnavati in pojasniti tehnične težave, kot so: programiranje z diskriminatornimi načeli; varnost in varstvo zasebnosti vsakega uporabnika; preglednost in odgovornost podjetij, ki razvijajo to tehnologijo. Podobno je tudi z družbenimi učinki, kot so: zmanjšanje števila delovnih mest zaradi avtomatizacije z umetno inteligenco; avtonomija umetne inteligence, ki vpliva na osebne odločitve; vzgoja in digitalna pismenost ter družbeni in okoljski stroški razvoja teh tehnologij. V politikah držav ali vladnih institucij vse to trenutno ni obravnavano.

8. Kaj pravi Cerkev o umetni inteligenci?

Papež Frančišek nas je leta 2019 povabil k razmisleku o novostih in tveganjih umetne inteligence. Februarja 2020 je v Vatikanu potekal kongres o umetni inteligenci. Papež Frančišek je v nagovoru na kongresu opozoril, da je UI dar, vendar je za njeno odgovorno uporabo potrebna ustrezna etika. V poslanici za svetovni dan miru 1. januarja 2024 je ponovno poudaril: »Zavedati se je treba hitrih preobrazb, ki se dogajajo, in jih upravljati na način, ki varuje temeljne človekove pravice.« Njegova prisotnost na srečanju skupine G7 junija 2024 je bila novost in ni zamudil priložnosti ter omenil, da je umetna inteligenca postala zelo močno orodje, ki se uporablja na različnih področjih človekovega delovanja, od medicine do kulture, od komunikacije do politike. Vendar pa je izrazil tudi dvoumnost tega orodja: »Po eni strani je vznemirljiva zaradi možnosti, po drugi strani pa vzbuja strah zaradi posledic, ki jih ponuja.« Vendar Cerkev ne nasprotuje tehnološkim inovacijam; nasprotno, poziva k njihovi nadaljnji ustrezni uporabi v dobro človeštva.

9. Salezijanci in UI?

Zaradi pomembne vloge umetne inteligence v svetu mladih in vzgoje so salezijanci ta izziv sprejeli na različne načine in v različnih obdobjih. Pomemben izziv je odziv salezijanskega pedagoškega modela srečanja in bližine, ki ga je treba oblikovati z etičnim in odgovornim

vključevanjem novih tehnologij. Nedavno je bila ustanovljena *Salezijanska mednarodna komisija za umetno inteligenco* (ISCAI, v angleščini), da bi ograjevala prednosti umetne inteligence in posledice, ki jih ta ustvarja na področju vrednot in načel. Na Salezijanski papeški univerzi v Rimu je izšla knjiga *Umetna inteligenca – v iskanju človečnosti*, ki skuša odgovoriti na vprašanje papeža Frančiška, ki ga je zastavil ob zadnjem svetovnem dnevu sredstev družbenega obveščanja: kaj je torej človek, kakšna je njegova posebnost in kakšna bo prihodnost naše vrste, imenovane *homo sapiens*, v dobi umetnih inteligenc?

10. Kakšno naj bo naše stališče do umetne inteligence?

Kot starši, vzgojitelji, učitelji in pastirji ne moremo prezreti napredka digitalne družbe. Naša dolžnost je, da se posodabljam in gojimo kritični čut, da lahko usmerjamo uporabo novih tehnologij in digitalnih inovacij. Naša dolžnost je tudi, da vzgajamo zdravo vest, ki nam omogoča, da izberemo načela skupnega dobrega in napredka za vse. Zaradi skušnjave zaostrenega individualizma, ki ga spodbujajo virtualne strukture, bi lahko izgubili občutek za človečnost.

Ne smemo pozabiti, da se človeška inteligenca in odnosi razvijajo v vsakodnevnem, resničnem stiku z drugimi in pri ocenjevanju rezultatov njihove uporabe. Sprejmimo izziv, da se vedno bolj učimo o priložnostih, ki nam jih ponuja digitalni svet, in si prizadevajmo razviti merila za odgovorno uporabo tehnoloških in digitalnih sredstev, ki nam jih ponuja današnji svet.

Carlos Méndez, SDB